

# Uitstroom van ouderen uit de werkzame beroepsbevolking

Clemens Siermann en Henk-Jan Dirven

De uitstroom van 50-plussers uit de werkzame beroepsbevolking is de laatste jaren toegenomen. Een kwart van deze uitstromers wil weer aan de slag. Dat percentage is in de periode 2000–2004 verdubbeld. Ruim de helft van de uitstromers wil vanwege (vervroegde) pensionering niet meer werken. Deze ouderen waren bij de beëindiging van hun werkkring gemiddeld bijna 62 jaar.

## 1. Inleiding

Over de beëindiging van de beroepsloopbaan wordt door het CBS nog niet op regelmatige basis statistische informatie samengesteld. Het onderzoek dat het CBS – deels in samenwerking met derden – hiernaar doet, is nog volop in ontwikkeling (zie Al en Selten 2004, Corpeleijn en Kerkhofs 2004, Huynen en Fouarge 2005). Daarbij staan vooral cijfers over de omvang en samenstelling van de uitstroom van ouderen, de pensioenleeftijd en de routes waarlangs ouderen de overgang van werk naar pensioen maken centraal.

De verbetering van de statistische informatie over de uittreding van ouderen houdt verband met de toegenomen behoefte aan cijfers over de gevolgen van de vergrijzing. Om deze gevolgen het hoofd te bieden is het maximaliseren van het arbeidsaanbod over de levensloop tot een van de belangrijkste doelstellingen van het regeringsbeleid uitgegroeid. Met andere woorden: er moeten meer mensen langer betaalde arbeid verrichten. Daarbij wordt met name ook gedacht aan ouderen. Het arbeidsaanbod van deze groep zou moeten worden vergroot door voortijdige pensionering te ontmoedigen.

Het onderhavige artikel beoogt bij te dragen aan de verdere ontwikkeling van de statistische informatievoorziening over de uittreding van ouderen. Daarbij wordt een antwoord gegeven op de volgende onderzoeksvragen:

1. Hoeveel ouderen (mensen van 50 jaar en ouder) verlaten jaarlijks de werkzame beroepsbevolking?
2. In hoeverre hebben deze ouderen nog binding met de arbeidsmarkt?
3. Welke redenen geven ouderen die geen deel meer willen uitmaken van de werkzame beroepsbevolking voor hun uittreding?
4. Wat is de gemiddelde leeftijd waarop ouderen de werkzame beroepsbevolking verlaten?
5. Zijn er ten aanzien van het bovenstaande verschillen naar leeftijd, geslacht en opleidingsniveau?

## 2. Resultaten

### 2.1 Totale uitstroom

De laatste jaren is de uitstroom van ouderen uit de werkzame beroepsbevolking toegenomen. Van de 50-plussers die in 2004 geen deel uitmaakten van de werkzame beroepsbevolking, hebben er 124 duizend in het voorafgaande kalenderjaar een betaalde baan van twaalf uur of meer per week beëindigd. In 2000 bedroeg dit aantal nog 96 duizend. De toename van de uitstroom hangt samen met de stijging van het aantal werkzame ouderen: meer ouderen hebben een baan van ten minste twaalf uur per week. Die stijging is deels terug te voeren op de vergrijzing: het aantal ouderen in de bevolking neemt toe. Ook is de arbeidsdeelname van ouderen fors gestegen (Lautenbach en Cuijpers 2005).

Een kwart van de ouderen die zijn uitgestroomd, wilde weer aan het werk in een baan van ten minste twaalf uur per week. Dit aandeel is de laatste jaren fors toegenomen. In 2000 ging het nog om 12 procent van de uitgestroomde 50-plussers. De toename kan vooral worden toegeschreven

**Staat 1**  
Personen van 50 jaar of ouder die in het voorafgaande kalenderjaar zijn uitgestroomd uit de werkzame beroepsbevolking, naar binding met de arbeidsmarkt

	2000	2001	2002	2003	2004
	x 1 000				
<b>Totaal</b>	96	103	101	113	124
	% van het totaal				
Wil werk van 12 uur of meer per week w.o.	12	12	14	22	25
werkloos <sup>1)</sup>	6	5	6	10	16
heeft afgelopen 4 weken niet gezocht	4	5	6	7	5
Wil geen werk van 12 uur of meer per week w.v.	88	87	85	77	75
vut/pensioen	54	56	54	54	51
ziekte/arbeidsongeschiktheid	11	13	13	11	12
andere redenen	23	18	17	12	11

<sup>1)</sup> Kan op korte termijn beginnen en heeft de afgelopen 4 weken gezocht.

aan de stijging van de werkloosheid onder ouderen die hun baan hebben verlaten. In 2000 was 6 procent van de uitstromers werkloos; in 2004 was dat opgelopen tot 16 procent. Deze toename weerspiegelt de toename van de werkloosheid, die zich in deze periode ook onder ouderen heeft voorgedaan. Mogelijk heeft specifiek bij ouderen de discussie rondom de sollicitatieplicht voor uitkeringsgerechtigden van 57,5 jaar en ouder ook nog een rol gespeeld. Deze plicht is per 1 januari 2004 opnieuw ingevoerd voor oudere werklozen, die nog een reële kans hebben op de arbeidsmarkt.

Verreweg de meeste ouderen die zijn uitgestroomd, wilden dus geen betaalde baan meer. Hun aandeel is wel afgenomen: van 88 procent in 2000 naar 75 procent in 2004. Ruim de helft van deze ouderen noemde (vervroegde) pensionering of een hoge leeftijd als belangrijkste reden om niet meer te willen werken. Ziekte en arbeidsongeschiktheid of andere redenen (waaronder de zorg voor gezin of huishouden) werden aanzienlijk minder vaak genoemd.

### 2.2 Leeftijdsgroepen

In de periode 2000–2004 maakten de 60–64-jarigen de grootste groep uit onder de ouderen die uitstroomden uit de werkzame beroepsbevolking: gemiddeld ruim 40 duizend per jaar. Ruim 30 duizend uitstromers waren 55–59 jaar. De overige uitstromers zijn verdeeld over de categorie 50–54 jaar (18 duizend) en 65 jaar en ouder (14 duizend).

De binding met de arbeidsmarkt neemt fors af met de leeftijd van de uitstromers. Van de 50–54-jarigen gaf bijna de helft aan weer te willen werken in een betaalde baan van twaalf uur of meer per week. Onder de 55–59-jarigen was dat een op de vijf en onder de 60-plussers nog maar een op de twintig. Van de 50–54-jarigen die weer wilden werken, behoorde ruim de helft tot de werkloze beroepsbevolking.

Boven de 55 jaar is vut en (pre)pensioen de belangrijkste reden om niet meer te willen werken in een baan van twaalf uur of meer per week. Onder de 50–54-jarige uit-

stromers is (vervroegde) pensionering nog nauwelijks aan de orde. Bij hen zijn ziekte, arbeidsongeschiktheid of andere redenen, waaronder de zorg voor gezin of huishouden, veel belangrijker. Het aandeel vutters en mensen met (pre)pensioen neemt sterk toe met de leeftijd, van 40 procent onder de 55–59-jarigen tot 77 procent onder de 60–64-jarigen en 82 procent onder de 65-plussers. Ziekte, arbeidsongeschiktheid en andere redenen nemen daarentegen in belang af naarmate men ouder is.

### 2.3 Mannen en vrouwen

Iets meer vrouwen dan mannen onder de uitstromers van 50 jaar en ouder gaven in de periode 2000–2004 aan weer te willen behoren tot de werkzame beroepsbevolking: 19 procent tegen 16 procent. Dit komt deels doordat vrouwen zijn oververtegenwoordigd in de jongere leeftijdsgroepen binnen de uitstroom. Zo was 26 procent van de uitgestroomde vrouwen en 12 procent van de uitgestroomde mannen tussen de 50 en 55 jaar. Als vrouwen en mannen binnen deze leeftijdsgroep worden vergeleken, dan blijkt dat de binding met de arbeidsmarkt groter is bij de mannen. Zo wilde 54 procent van de mannelijke uitstromers van 50–54 jaar weer werken, tegen 42 procent van de vrouwelijke uitstromers. Deze mannen waren relatief vaak werkloos; verhoudingsgewijs veel vrouwen noemden zorgtaken als reden om niet meer te willen werken.

Bij mannen zijn vut of (pre)pensioen veel belangrijkere redenen om niet meer te willen werken dan bij vrouwen. Bijna twee op de drie uitgestroomde mannen gaven dit als reden; bij de vrouwen was dat ruim een op de drie. Ook hier speelt mee dat de vrouwelijke uitstromers gemiddeld wat jonger zijn dan de mannen die zijn uitgestroomd. Maar ook binnen dezelfde leeftijdsgroep is vervroegde pensionering bij mannen vaker een reden om niet meer te willen werken dan bij vrouwen. Van alle uitgestroomde vrouwen noemde 15 procent ziekte of arbeidsongeschiktheid als reden om niet te kunnen of willen werken, en 28 procent gaf een andere reden, waaronder de zorg voor huishouden of

**Staat 2**  
Binding met de arbeidsmarkt van personen van 50 jaar of ouder die in het voorafgaande kalenderjaar zijn uitgestroomd uit de werkzame beroepsbevolking naar leeftijdsgroep en geslacht, 2000/2004

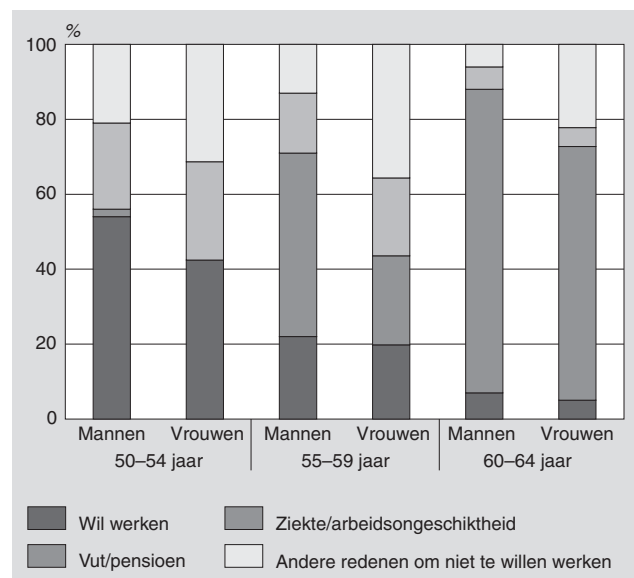
	Totaal	Wil werk van 12 uur of meer per week			Wil geen werk van 12 uur of meer per week			Totaal	
		Totaal	w.o.		Totaal	w.v.			
			Werkloos <sup>1)</sup>	Niet gezocht <sup>2)</sup>		Vut/pensioen	Ziekte/ arbeidsongeschiktheid		Andere redenen
	<i>x 1 000</i>	<i>% van de desbetreffende categorie</i>							
<b>Totaal</b>	107	17	9	5	82	54	12	16	100
<b>Leeftijd</b>									
50–54 jaar	18	47	27	11	52	1	25	27	100
55–59 jaar	33	21	11	5	79	40	17	21	100
60–64 jaar	43	6	2	4	93	77	6	11	100
65 jaar of ouder	14	5	0	4	95	82	3	10	100
<b>Geslacht</b>									
Mannen	69	16	8	5	83	63	11	10	100
Vrouwen	38	19	9	5	80	37	15	28	100

<sup>1)</sup> Kan op korte termijn beginnen en heeft de afgelopen 4 weken gezocht.

<sup>2)</sup> In de afgelopen 4 weken.

gezin. Vooral de laatste reden komt bij de vrouwen aanzienlijk meer voor dan bij de mannen.

**1. Binding met de arbeidsmarkt van uitstromers uit de werkzame beroepsbevolking, 2000/2004**



**2.4 Hoog- en laagopgeleiden**

Hoger opgeleide uitstromers willen wat vaker dan lager opgeleiden weer toetreden tot de werkzame beroepsbevolking. Als het gaat om ziekte of arbeidsongeschiktheid zijn de verschillen naar onderwijsniveau relatief groot. Van de lager opgeleide uitstromers gaf 16 procent dit als reden om niet meer te willen werken; bij de hoger opgeleiden was dat 9 procent. In mindere mate zijn er ook verschillen in het aandeel dat vut of (pre)pensioen als reden geeft. Bij lager opgeleiden was dat percentage wat lager.

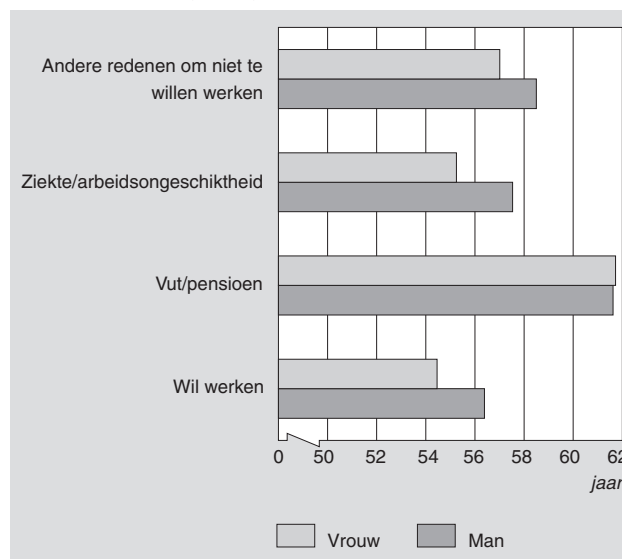
**2.5 Leeftijd bij uitstroom**

De leeftijd van ouderen die de werkzame beroepsbevolking verlaten hebben, was in de periode 2000-2004 gemiddeld ruim 59 jaar. Ouderen die nog willen werken, waren over het algemeen wat jonger dan gemiddeld. De werklozen onder hen waren bijvoorbeeld gemiddeld nog

geen 55 jaar; degenen die niet zochten bijna twee jaar ouder. Ouderen die vanwege (vervroegde) pensionering niet meer wilden werken, waren gemiddeld het oudst: bijna 62 jaar.<sup>1)</sup> De gemiddelde leeftijd van ouderen die ziekte of arbeidsongeschiktheid als reden aanvoerden, was ruim vijf jaar lager.

De leeftijd van de vrouwen die zijn uitgestroomd, was gemiddeld twee jaar lager dan die van mannen. Bij de uitstromers die (vervroegde) pensionering als reden aanvoerden om niet meer te willen werken, was er evenwel nauwelijks verschil tussen mannen en vrouwen. Mannen en vrouwen pensioneren gemiddeld op dezelfde leeftijd. Naar opleidingsniveau zijn de verschillen in de uitstroomleeftijd over het algemeen beperkt.

**2. Leeftijd van 50-plussers bij uitstroom uit de werkzame beroepsbevolking naar geslacht, 2000/2004**



**3. Technische toelichting**

Alle gegevens in dit artikel zijn afkomstig uit de Enquête Beroepsbevolking (EBB). De EBB is een steekproefonderzoek onder personen die in Nederland wonen, met uitzondering van personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (de institutionele bevolking). Voor de EBB wordt elk

**Staat 3**  
Binding met de arbeidsmarkt van personen van 50 jaar of ouder die in het voorafgaande kalenderjaar zijn uitgestroomd uit de werkzame beroepsbevolking naar onderwijsniveau, 2000/2003

	Totaal	Wil werk van 12 uur of meer per week			Wil geen werk van 12 uur of meer per week			Totaal	
		Totaal	w.o.		Totaal	w.v.			
			Werkloos <sup>1)</sup>	Niet gezocht <sup>2)</sup>		Vut/pensioen	Ziekte/arbeidsongeschiktheid		Andere redenen
	x 1 000	% van de desbetreffende categorie							
<b>Totaal<sup>3)</sup></b>	107	17	9	5	82	54	12	16	100
Onderwijsniveau									
Laag	40	14	6	5	86	53	16	17	100
Middelbaar	34	16	7	6	84	54	11	19	100
Hoog	19	17	7	6	83	58	9	16	100

<sup>1)</sup> Kan op korte termijn beginnen en heeft de afgelopen 4 weken gezocht.

<sup>2)</sup> In de afgelopen 4 weken.

<sup>3)</sup> Inclusief onderwijsniveau onbekend; periode 2000/2004.

jaar een steekproef getrokken van ongeveer 1 procent van de Nederlandse bevolking.

De cijfers in dit artikel hebben betrekking op ouderen die de werkzame beroepsbevolking in het voorafgaande kalenderjaar hebben verlaten en momenteel geen (nieuwe) baan hebben van ten minste twaalf uur per week. Tot de werkzame beroepsbevolking worden daarbij gerekend alle personen die ten minste 12 uur per week werken. Ouderen zijn afgebakend als personen van 50 jaar of ouder. Om de resultaten samen te stellen is gebruik gemaakt van de jaarbestanden van de EBB 2000 tot en met 2004. De uitstroom heeft dus betrekking op de periode 1999–2003. Omdat de EBB een steekproefonderzoek is met een beperkte omvang worden in dit artikel meestal vijfjaarsgemiddelden gebruikt. Hierdoor is het mogelijk om meer detail aan te brengen.

#### 4. Literatuurverwijzingen

Al, P. en R. Selten (2004). Nederlanders zijn minder gaan werken. Centrum voor Beleidsstatistiek 04003, Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen.

Corpeleijn, A. en M. Kerkhofs (2004). Arbeidsmarkttransities van oudere werknemers 2000–2001. Overgangen tussen werken en niet-werken, wisseling van baan, bedrijf en bedrijfstak. In: Sociaal-Economische Trends, 2004-IV, blz. 19–28.

Huynen, B. en D. Fouarge (2005). Inkomenseffecten van uittreding. In: Sociaal-Economische Trends, 2005-I, blz. 49–56.

Lautenbach, H. en M. Cuijpers (2005). Meer ouderen aan het werk. In: Sociaal-Economische Trends, 2005-II, blz. 12–17.

#### Noot in de tekst

<sup>1)</sup> Cijfers over de leeftijd waarop mensen pensioneren worden door het CBS niet regulier samengesteld. Wel zijn er diverse incidentele schattingen gemaakt op basis van verschillende bronnen en afbakeningen. Zo maken Al en Selten (2004) op basis van gegevens uit de EBB over de bruto arbeidsdeelname per leeftijdsklasse een raming van de gemiddelde leeftijd bij uittreden. De raming betreft uitsluitend mannen van 55 jaar en ouder en de periode 1992–2003. Zij komen op een gemiddelde pensioenleeftijd van mannen van 60,4 jaar in 1992. Daarna daalt de leeftijd tot 60 jaar in 1995, waarna een stijging plaatsvindt tot 61,4 jaar in 2003.

Corpeleijn en Kerkhofs (2004) bepalen op basis van gegevens uit het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) de leeftijd van werknemers die in september 2000 een baan hadden en een jaar later niet, maar toen wel pensioen ontvingen, gemiddeld op 59,4 jaar. De gemiddelde leeftijd op het moment dat de baan werd beëindigd, was dus wat hoger. De gegevens betroffen werknemers van 45–69 jaar. Huynen en Fouarge (2005) schatten met gegevens uit het Regionaal Inkomensonderzoek (RIO) de gemiddelde leeftijd van pensionering op 61,1 jaar in 1999 (en 60,5 jaar in 1996). Daarbij zijn zelfstandigen buiten beschouwing gebleven en is uitgegaan van werknemers van 50–65 jaar die in het jaar voor uittreding alleen loon hadden en in het jaar erna alleen een pensioeninkomen.

**Tabel 1**  
**Binding met de arbeidsmarkt van personen van 50 jaar of ouder die in het voorafgaande kalenderjaar zijn uitgestroomd uit de werkzame beroepsbevolking naar geslacht en leeftijdsgroep, 2000/2004**

	Totaal	Wil werk van 12 uur of meer per week			Wil geen werk van 12 uur of meer per week			Totaal	
		Totaal	w.o.		Totaal	w.v.			
			Werkloos <sup>1)</sup>	Niet gezocht <sup>2)</sup>		Vut/pensioen	Ziekte/ arbeidsonge- schiktheid		Andere redenen
	<i>x 1 000</i>	<i>% van de desbetreffende categorie</i>							
<b>Totaal</b>	107	17	9	5	82	54	12	16	100
Mannen	69	16	8	5	83	63	11	10	100
50-54 jaar	8	54	33	10	46	2	23	21	100
55-59 jaar	21	22	12	6	78	49	16	13	100
60-64 jaar	31	7	2	4	93	81	6	6	100
65 jaar of ouder	9	6	0	5	94	84	3	7	100
Vrouwen	38	19	9	5	80	37	15	28	100
50-54 jaar	10	42	23	11	57	0	26	31	100
55-59 jaar	12	20	10	5	80	24	21	36	100
60-64 jaar	12	5	1	4	95	67	5	22	100
65 jaar of ouder	4	3	0	0	97	76	3	18	100

<sup>1)</sup> Kan op korte termijn beginnen en heeft de afgelopen 4 weken gezocht.

<sup>2)</sup> In de afgelopen 4 weken.

**Tabel 2**  
**Uitstroomleeftijd van personen van 50 jaar of ouder die in het voorafgaande kalenderjaar zijn uitgestroomd uit de werkzame beroepsbevolking naar geslacht, onderwijsniveau en binding met de arbeidsmarkt, 2000/2004**

	Totaal	Wil werk van 12 uur of meer per week			Wil geen werk van 12 uur of meer per week			Totaal
		Totaal	w.o.		Totaal	w.v.		
			Werkloos <sup>1)</sup>	Niet gezocht <sup>2)</sup>		Vut/pensioen	Ziekte/ arbeidsonge- schiktheid	
	<i>leeftijd bij uitstroom</i>							
<b>Totaal</b>	59,3	55,6	54,6	55,3	60,1	61,7	56,5	57,5
Geslacht								
Man	60,0	56,4	55,2	55,4	60,7	61,6	57,5	58,5
Vrouw	58,0	54,5	53,7	55,2	58,9	61,7	55,2	57,0
Onderwijsniveau								
Lager onderwijs	59,4	55,0	54,0	53,6	60,0	62,0	56,4	57,2
Middelbaar onderwijs	59,3	55,7	54,9	55,6	59,9	61,3	56,5	57,7
Hoger onderwijs	59,6	55,9	55,0	55,2	60,4	61,8	56,8	57,6

<sup>1)</sup> Kan op korte termijn beginnen en heeft de afgelopen 4 weken gezocht.

<sup>2)</sup> In de afgelopen 4 weken.